

ВСТУП

Становлення хорового диригента – складний процес, що передбачає нерозривну єдність виконавсько-практичної та історико-теоретичної складових. Знання характерних ознак музичних стилів і їх прояву у хоровому мистецтві, закономірностей та особливостей виконавської інтерпретації дозволяє досягнути найпотаємніших глибин диригентської творчості.

Більшість видатних мистців стверджували про таємничість диригентської професії. Проте, на відомий жарт М. Римського-Корсакова «диригування – справа темна» афористично відповів М. Корсавін: «У наш час вона вже досить світла, але *не для всіх і не завжди*»¹. Саме тому систематичні заняття студентів диригентською практикою повинні поєднуватися із не менш систематичною історико-теоретичною підготовкою.

Питання, запропоновані у збірнику, спонукають до вивчення загальноісторичних тенденцій розвитку хорового мистецтва як складової європейської культури, розгляд творчих портретів композиторів, вивчення вокального та хорового репертуару зі спадщини провідних митців: вокально-симфонічні твори (ораторії, кантати, меси, літургії, пасіони тощо), окремі хори, хори й ансамблі з опер, хорові концерти, камерно-вокальні (солоспіви, романси, балади тощо) твори. Окрема увага приділяється історії українського хорового мистецтва та постатям його провідних представників. Безпосередній зв'язок із практикою мають питання, що стосуються диригентсько-хорових понять і музичної термінології.

Такий підхід сприяє набуттю знань щодо тенденцій розвитку хорового мистецтва; засвоєнню особливостей стильових напрямків хорового мистецтва та його жанрової системи; виявленню специфічних ознак індивідуальних композиторських і виконавських стилів в аспекті взаємодії традицій і новаторства; збагаченню досвіду сприйняття музики, поглибленню розуміння процесів розвитку музичного мистецтва.

Питання згруповані за змістовими блоками та розподілені на модулямі для студентів ОС «Бакалавр» і «Магістр».

¹ Корсавин М. П. Мысли о дирижёрском искусстве / Михаил Корсавин. – О. : ПЛАСКЕ, 2008. – С. 22.

ЗМІСТОВИЙ БЛОК І. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ХОРОВОГО ВИКОНАВСТВА: РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Освітній рівень «Бакалавр»

Модуль 1

1. Витоки українського академічного хорового виконавства. Народний і церковний співи.
2. Діяльність українських хорових митців в епохи Бароко і Класицизму. Глухівська школа.
3. Хорова діяльність М. Лисенка та національний хоровий рух кінця ХІХ – початку ХХ століть.
4. Покоління «розстріляного відродження». Хорова діяльність М. Леонтовича, К. Стеценка, Я. Степового, П. Козицького, М. Вериківського.
5. Українське хорове виконавство у світі: діяльність О. Кошиця, І. Соневицького, М. Антоновича, Я. Яциневича, А. Гнатишина, Л. Туркевича, М. Дитиняк та ін.

Модуль 2

1. Поняття хорової школи. Феномен української хорової школи.
2. Київська хорова школа: тенденції розвитку від М. Лисенка до сучасності.
3. Одеська хорова школа: від К. Пігрова до сучасності.
4. Львівська хорова школа: від М. Солтиса, А. Солтиса і М. Колесси до сучасності.
5. Харківська хорова школа: від О. Перунова до сучасності.

Модуль 3

1. Історія хорової капели «Думка». Н. Городовенко.
2. Історія хорової капели «Трембіта». Д. Котко і П. Гончаров.
3. Історія хорової капели «Чумак». В. Верховинець.
4. Історія хорової капели «Дніпро».
5. Історія хорової капели «Золоті ворота».

Модуль 4

1. Історія хорової капели імені Г. Верьовки.
2. Історія хорової капели імені Л. Ревуцького.
3. Діяльність Академічного хору імені П. Майбороди.
4. Діяльність дитячого хору «Щедрик».
5. Камерний рух у хоровому виконавстві і творча постать В. Іконника.

Модуль 5

1. Творча постать В. Берденнікова.
2. Творча постать М. Кречка.
3. Творча постать П. Муравського.
4. Творча постать Л. Венедиктова.
5. Творча постать А. Авдієвського.

Модуль 6

1. Розвиток хорового виконавства у період Незалежності: хор «Київ».
2. Діяльність хору «Хрещатик».
3. Академічні традиції у втіленні хору «Вінниця».
4. Хорове виконавство і релігійний ренесанс: «Кредо», «Оранта», «Воскресіння» та ін.
5. Нові прийоми хорового виконавства. Капела «Орея».

Модуль 7

1. Методична праця К. Пігрова.
2. Методична праця М. Колесси.
3. Розвиток сучасної науки у сфері диригентській і хоровій сферах. Діяльність А. Лашенка, В. Рожка, Г. Макаренка, О. Бенч.
4. Хорові капели вищих навчальних закладів.
5. Фестивально-конкурсний рух в Україні доби Незалежності.

Модуль 8

1. Хорове мистецтво західного регіону України. Колективи та керівники (Львів, Дрогобич, Івано-Франківськ, Луцьк, Рівне, Тернопіль, Хмельницький, Чернівці, Ужгород).
2. Хорові конкурси і фестивалі у західному регіоні України.
3. Львів в історії хорового мистецтва. Від товариства святої Цецилії і діяльності Ф. К. Моцарта до сьогодення.
4. Діяльність В. Василевича, Є. Вахняка, Ю. Луціва, І. Жука, О. Цигилика.
5. Феномен дитячих хорових шкіл. «Дударик» і Мукачівська хорова школа хлопчиків.

Освітній рівень «Магістр»

Модуль 1

Підготувати публічну доповідь на тему: «Методико-виконавський аналіз та диригентська інтерпретація» на прикладі твору композитора-класика.

Модуль 2

Підготувати публічну доповідь на тему: «Методико-виконавський аналіз та диригентська інтерпретація» на прикладі твору сучасного зарубіжного композитора.

Модуль 3

Підготувати публічну доповідь на тему: «Методико-виконавський аналіз та диригентська інтерпретація» на прикладі твору сучасного зарубіжного композитора.

ЗМІСТОВИЙ БЛОК II. ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ХОРОВОЇ І ВОКАЛЬНОЇ ТВОРЧОСТІ

Освітній рівень «Бакалавр»

Модуль 1

1. Мистецтво епохи Відродження.
2. Строгий стиль в поліфонії. Хорова та вокальна творчість композиторів нідерландської школи – Г. Дюфаї, Ж. Дебре, О. Лассо.
3. Хорова та вокальна творчість композиторів італійських шкіл – А. та Дж. Габріелі, Дж. Палестрини.
4. Опера. Діяльність «Флорентійської камерати».
5. Неаполітанська опера. А. Скарлатті.
6. Музична діяльність церковних братств в Україні. Вертеп.
7. Поняття: хорал (григоріанський, протестантський).
8. Поняття: хоральна обробка, арія da capo, арія lamento.
9. Жанри: органум, ричеркар, мотет, кондукт, маґніфікат, мадригал, шансон.
10. Жанри: опера, ораторія, кантата.

Модуль 2

1. Мистецтво епохи Бароко.
2. Вільний стиль в поліфонії. Хорова та вокальна творчість Й. С. Баха.
3. Хорова творчість Г. Ф. Генделя.
4. Хорова та вокальна творчість Г. Шютца, К. Монтеверді та А. Вівальді.
5. Бароко в українському мистецтві. Творча постать і хорова творчість М. Дилецького.
6. Творча постать і музична творчість Г. Сковороди.
7. Жанри: меса, реквієм, пассіони (страсті).
8. Жанри: кант, псалм.
9. Жанри: літургія, партесний концерт.
10. Поняття: знаменний, путевий, демественний розспіви.

Модуль 3

1. Мистецтво епохи Класицизму.
2. Оперна реформа і творчість Х. В. Глюка.
3. Віденський класицизм.
4. Хорова творчість Й. Гайдна.
5. Хорова та вокальна творчість В. А. Моцарта.
6. Хорова та вокальна творчість Л. ван Бетовена.
7. Класицизм в українському мистецтві. Глухівська співоча школа. Творча постать і хорова творчість Д. Бортнянського.
8. Творча постать і хорова творчість М. Березовського.
9. Творча постать і хорова творчість А. Веделя.
10. Жанри: арія, аріозо, арієтта, каватина, хоровий («партитурний») концерт XVIII ст.

Модуль 4

1. Мистецтво епохи Романтизму. Етапи музичного романтизму.
2. Хорова та вокальна творчість Ф. Шуберта.
3. Хорова та вокальна творчість Р. Шумана, К. М. Вебера, Ф. Мендельсона-Бартольдї.
4. Хорова та вокальна творчість Дж. Россїні.
5. Хорова та вокальна творчість Дж. Вердї.
6. Хорова та вокальна творчість Й. Брамса, Е. Гріга, Б. Сметани, А. Дворжака, Ф. Ліста.
7. Творчість Р. Вагнера, оперна реформа.
8. Хорова і вокальна творчість Г. Малера, А. Брукнера, Р. Штрауса.
9. Жанри: речитатив, монолог.
10. Поняття про історичні типи багатоголосся: гетерофонія, поліфонія (підголоскова, контрастна, імітаційна), гомофонія.

Модуль 5

1. Хорова та вокальна творчість М. Глінки.
2. Хорова та вокальна творчість О. Даргомижського.
3. Хорова та вокальна творчість О. Бородїна.
4. Хорова та вокальна творчість М. Мусоргського.

5. Хорова та вокальна творчість М. Римського-Корсакова.
6. Хорова та вокальна творчість П. Чайковського.
7. Хорова та вокальна творчість С. Рахманінова.
8. Хорова та вокальна творчість С. Танєєва.
9. Хорова творчість та реформа О. Архангельського.
10. Види хорових обробок: аранжування, транскрипція, гармонізація народної мелодії.

Модуль 6

1. Романтизм в українському мистецтві. Творча постать, хорова та вокальна творчість С. Гулака-Артемівського.
2. Перемишльська школа. Творча постать, хорова та вокальна творчість М. Вербицького.
3. Творчі постаті, хорова та вокальна творчість І. Лаврівського, С. Воробкевича, В. Матюка.
4. Творча постать, хорова та вокальна творчість М. Лисенка.
5. Творча постать і хорова творчість М. Леонтовича.
6. Творчі постаті, хорова творчість О. Кошиця, К. Стеценка, Я. Степового.
7. Творча постать, хорова та вокальна творчість С. Людкевича.
8. Творчі постаті, хорова та вокальна творчість Д. Січинського, Я. Лопатинського, М. Вериківського, Г. Верьовки.
9. Краєзнавство. Творчі постаті, хорова та вокальна творчість композиторів рідного краю першої половини ХХ століття.
10. Пісенні жанри українського фольклору.

Модуль 7

1. Модернізм як культурно-мистецьке явище ХХ століття.
2. Творча постать, хорова та вокальна творчість Л. Ревуцького.
3. Творча постать, хорова та вокальна творчість Б. Лятошинського.
4. Творчі постаті, хорова та вокальна творчість Ю. Мейтуса.
5. Творча постать, хорова та вокальна творчість В. Кирейка.
6. Творча постать, хорова та вокальна творчість В. Губаренка.

7. Творча постать, хорова та вокальна творчість В. Барвінського.
8. Творча постать, хорова та вокальна творчість А. Кос-Анатольського.
9. Творча постать, хорова та вокальна творчість Є. Козака.
10. Творча постать, хорова та вокальна творчість М. Колесси.

Модуль 8

1. Стили: імпресіонізм, експресіонізм, фольклоризм, модерн (сецесія), урбанізм, футуризм, конструктивізм, неокласицизм, неофольклоризм.
2. Хорова та вокальна творчість І. Стравінського.
3. Хорова та вокальна творчість композиторів нововіденської школи (А. Шенберг, А. Берг, А. Веберн).
4. «Французька шістка». Хорова та вокальна творчість А. Оннегера.
5. Хорова та вокальна творчість П. Гіндеміта.
6. Хорова та вокальна творчість К. Орфа.
7. Хорова та вокальна творчість О. Мессіана.
8. Хорова та вокальна творчість К. Пендерецького.

Освітній рівень «Магістр»

Модуль 1

1. Стили: неокласицизм, необароко, неоромантизм, неофольклоризм, неоекспресіонізм.
2. Хорова та вокальна творчість С. Прокоф'єва.
3. Хорова та вокальна творчість Д. Шостаковича.
4. Хорова та вокальна творчість Г. Свірідова
5. Хорова та вокальна творчість Р. Щедріна.
6. Хорова та вокальна творчість А. Шнітке.
7. Хорова та вокальна творчість Е. Денисова.
8. Хорова та вокальна творчість С. Губайдуліної.
9. Хорова та вокальна творчість А. Пярта.
10. Меса: структура, історія розвитку жанру.

Модуль 2

1. Постмодернізм як мистецьке явище др. пол. ХХ століття.
2. Творча постать, хорова та вокальна творчість Л. Дичко.
3. Творча постать, хорова та вокальна творчість Є. Станковича.
Творча постать, хорова та вокальна творчість В. Сильвестрова.
4. Творча постать, хорова та вокальна творчість Л. Грабовського.
5. Творча постать, хорова та вокальна творчість М. Скорика.
6. Творча постать, хорова та вокальна творчість І. Карабиця.
7. Творча постать, хорова та вокальна творчість В. Камінського.
8. Творча постать, хорова та вокальна творчість О. Козаренка.
9. Хорова та вокальна творчість Ю. Іщенко, В. Степура.
10. Літургія: структура, історія розвитку жанру.

Модуль 3

1. Феномен першовиконання у диригентсько-хоровому мистецтві.
2. Етапи історичного розвитку диригування.
3. Виконавська інтерпретація у творчості диригента: теоретичний аспект.
4. Виконавські архетипи у диригентсько-хоровому виконавстві.
5. Хорова та вокальна творчість К. Цепколенко, О. Некрасова.
6. Хорова та вокальна творчість Ю. Алжнєва, О. Щетинського.
7. Хорова та вокальна творчість В. Зубицького, І. Щербакова,.
8. Хорова та вокальна творчість В. Рунчака.
9. Нові підходи до хорового мистецтва у творчості українських композиторів молодшої генерації: Михайло Швед, Іван Небесний, Любава Сидоренко, Олег Безбородько, Золтан Алмаші та ін.
10. Краєзнавство. Хорова та вокальна творчість сучасних композиторів рідного краю.

ЗМІСТОВИЙ БЛОК III. ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВІ ПОНЯТТЯ І МУЗИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Освітній рівень «Бакалавр»

Модуль 1

1. Диригентсько-хорові поняття:

- 1) диригентська постава;
- 2) ауфтакт (3 складових елементи);
- 3) дводольна схема тактування.

2. Музичні терміни:

1) повільні темпи:

- *adagio*
- *adagissimo*
- *adagietto*
- *grave*
- *largo*
- *lento*

2) помірні темпи:

- *moderato*
- *allegro moderato*;
- *sostenuto*
- *non troppo*
- *andante*
- *andantino*

3) швидкі темпи:

- *allegretto*
- *allegro*
- *vivo*
- *vivace*
- *precipitato*
- *rapido*
- *presto*
- *prestissimo*
- *veloce*
- *velocissimo*

4) поняття:

- *cantus firmus*
- *cantus planus*

Модуль 2

1. Диригентсько-хорові поняття:

- 2) зняття;
- 3) розміщення хорових партій;
- 4) тридольна схема тактування.

2. Музичні терміни:

1) позначення агогіки:

- *accelerando*
- *stretto*
- *stringendo*
- *ritenuto, riten., rit.*

2) позначення динаміки:

- *forte* або *f*
- *fortissimo* або *ff*
- *piano* або *p*
- *decrescendo* або *decresc.*

- *ritardando*
- *allargando*
- *incalzando*
- *calando*
- *mosso*
- *più*
- *a tempo*
- *tempo primo*

- *subito*
- *poco*
- 3) поняття:
- *basso continuo*
- *basso ostinato*

Модуль 3

1. Диригентсько-хорові поняття:

- 1) «точка», її види;
- 2) прості, складні, мішані розміри; їх відмінність;
- 3) чотиридольна схема тактування.

2. Музичні терміни:

- *a cappella*
- *accentato*
- *ad libitum*
- *affettuoso*
- *alla breve*
- *alla marcia*
- *amoroso*
- *animato, con anima*
- *appassionato*
- *archi*
- *assai*

Модуль 4

1. Диригентсько-хорові поняття:

- 1) функції лівої та правої рук в диригуванні;
- 2) фермата, види фермат;
- 3) п'ятидольна схема тактування.

2. Музичні терміни:

- *basso continuo*
- *basso ostinato*
- *bel canto*
- *bravura, con bravura*
- *brillante brio, con brio*
- *cadenza*
- *cantabile*
- *capriccioso*
- *cesura* або *caesura*
- *comodo*
- *con*
- *con affetto*
- *con dolore*
- *con (gran, molto) espressione*
- *con spirito*

Модуль 5

1. Диригентсько-хорові поняття:

- 1) значення міміки в диригуванні;
- 2) виконання та значення пауз;
- 3) шестидольна схема тактування.

2. Музичні терміни:

- *delicatamente* або *delicato*
- *dolce*
- *dolcissimo*
- *dolente*
- *doloroso*
- *energico*
- *eroico*
- *espirando*
- *espressivo* або *espr.*
- *estinto*
- *feroce*
- *fieramente*
- *fine* – (фіне)
- *flebile*
- *focoso* або *fuocososo*
- *freddo*
- *fresco*
- *fuoco*
- *furioso*

Модуль 6

1. Диригентсько-хорові поняття:

- 1) диригування витриманих тривалостей;
- 2) види звуковедення;
- 3) схема тактування на «раз».

2. Музичні терміни:

- *gaudioso*
- *gentile*
- *giocososo* або *giojoso*
- *giusto*
- *glissando*
- *grandioso*
- *grave*
- *grazioso*
- *imperioso*
- *impetuoso, impeto*
- *imponente*
- *improvisando*
- *in altissimo*
- *indeciso*
- *in disparte*
- *in distanza (in lontananza)*
- *infuriante*
- *insensibile*
- *intimo iocososo*
- *irato*

Модуль 7

1. Диригентсько-хорові поняття:
 - 1) хорове дихання;
 - 2) unisono, divisi, tutti, solo, soli, voce, voci.
2. Музичні терміни:
 - *lacrimoso*
 - *lamentando*
 - *lamentoso*
 - *legato*
 - *leggiero*
 - *liberamente*
 - *libero*
 - *loco*
 - *lugubre*
 - *luminoso*
 - *lusingando*
 - *ma non troppo*
 - *maestoso*
 - *magico*
 - *magnifico*

Модуль 8

1. Диригентсько-хорові поняття:
 - 1) аранжування;
 - 2) транскрипція;
2. Музичні терміни:
 - *marcato*
 - *melancolico*
 - *mesto*
 - *misterioso*
 - *mobile*
 - *modesto*
 - *molto*
 - *morendo*
 - *naturale* або *nat.*
 - *nobile* або *nobilmente*
 - *ostinato*
 - *passionato*
 - *patter song*
 - *pausa*
 - *perpetuum mobile*
 - *pesante*
 - *piacevole*

Освітній рівень «Магістр»

Модуль 1

1. Диригентсько-хорові поняття:
 - 1) семидольна схема диригування;
 - 2) восьмидольна схема диригування.
2. Музичні терміни:
 - *piangevole*
 - *pochettino* або *poch.*
 - *portamento*
 - *portato*
 - *precipitato*
 - *prima volta*
 - *primo* або *prima*
 - *quasi*
 - *religioso*
 - *repente*
 - *ripieno*
 - *risoluto*
 - *rubato*

Модуль 2

1. Диригентсько-хорові поняття:
 - 1) дев'ятидольна схема тактування;
 - 2) десятидольна схема тактування.
2. Музичні терміни:
 - *scherzando, scherzoso*
 - *scherzo*
 - *secco*, або *sec* (фр.)
 - *segue*
 - *semibreve*
 - *semplice*
 - *sempre*
 - *senza*
 - *simile*
 - *smorzando* або *smorz.*
 - *soave*
 - *sonore*
 - *sostenuto*
 - *sotto voce*
 - *spiritoso*

Модуль 3

1. Диригентсько-хорові поняття:
 - 1) одинадцятидольна схема тактування;
 - 2) дванадцятидольна схема тактування.
2. Музичні терміни:
 - *strepitoso*
 - *tacet*
 - *tempus perfectum, tempus imperfectum*
 - *teneramente*
 - *tranquillo*
 - *tremendo*
 - *tremolo*
 - *vittorioso*
 - *volante*

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ

- *10 – 9 балів* – відповідь є змістовною; на високому рівні висвітлено образно-художній і жанрово-стильовий зміст творчого доробку композиторів; перелічено основні твори, зазначено їх найхарактерніші особливості; продемонстровано володіння музичною термінологією; виклад логічний, згідно з нормами літературної мови;
- *8 – 7 балів* – відповідь є змістовною; допущено 2–3 незначні неточності – недостатньо повно висвітлено образно-художній і жанрово-стильовий зміст творчого доробку композиторів; не зазначено особливостей основних творів; допущено незначні термінологічні неточності; виклад логічний, згідно з нормами літературної мови;
- *6 – 5 балів* – відповідь є недостатньо змістовною; допущено ряд помилок у висвітленні сутності образно-художнього та жанрово-стильового змісту творчого доробку композиторів; перелічено твори без коментарів, з помилками; продемонстровано слабе володіння музичною термінологією; виклад недостатньо логічний, є окремі порушення літературної мови;
- *4 – 3 бали* – відповідь є недостатньо змістовною; допущено ряд помилок: навчальний матеріал викладений неповно, непослідовно, недостатньо висвітлено сутність образно-художнього і жанрово-стильового змісту творчого доробку композиторів; перелічено твори без коментарів, з помилками; продемонстровано слабе володіння музичною термінологією; виклад недостатньо логічний, з порушеннями літературної мови;
- *2 – 1 бал* – відповідь є беззмістовною; навчальний матеріал викладений дуже неповно, непослідовно, не висвітлено сутність образно-художнього та жанрово-стильового змісту творчого доробку композиторів; суттєві помилки у переліку творів; продемонстровано слабе володіння музичною термінологією; виклад нелогічний, з порушеннями літературної мови;
- *0 балів* – відповідь не представлена.

ДЖЕРЕЛА, РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ

1. Ансамбль класичної музики імені Б. Лятошинського : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organhall.kiev.ua/content/view/13/49/lang,ua/>.
2. Антонович М. Musica Sacra : збірник статей з історії української церковної музики / Мирослав Антонович ; [ред. Ю. Ясіновський, перекл. Андрій Ясіновський] / [=Історія української музики 3 : дослідження. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України]. – Л., 1997. – 260 с.
3. Асаф'єв Б. В. О хоровом искусстве / Борис Асаф'єв. – Л. : Музыка, – 216 с.
4. Бенч О. Павло Муравський. Феномен одного життя / Ольга Бенч. – К. : Дніпро, 2002. – 664 с.
5. Бенч-Шокало О. Г. Український хоровий спів. Актуалізація звичаєвої традиції : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Ольга Бенч-Шокало. – К. : Редакція журналу “Український Світ”, 2002. – 440 с.
6. Берденников М. А. Памяти учителя Г. И. Компанейца / Михаил Берденников // Рукопись, 1989. – 3 арк. – [с архива семьи Берденниковых ; подаётся Д. Радыком].
7. Бермес І. Л. Хорове життя Дрогобиччини першої половини ХХ ст. в контексті духовного розвитку Галичини : автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – теорія та історія культури / Бермес Ірина Лаврентіївна ; Національна академія наук України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. – К., 2005. – 20 с.
8. Бондар Є. М. Надекспресивне інтонування в контексті сучасної хорової творчості : автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво / Бондар Євгенія Миколаївна ; Одеська державна музична академія імені А.В. Нежданової. – О., 2005. – 16 с.
9. Бурбан М. Українські хори та диригенти : [монографія] / Михайло Бурбан. – Вид. 2, випр. і доп. – Дрогобич : Посвіт, 2007. – 672 с.
10. Вейнгартнер Ф. Дирижёр / Феликс Вейнгартнер // Дирижёрское исполнительство: Практика. История. Эстетика / [ред.-сост. Л. Гинзбург ; пер. Н. Кравец]. – М. : Музыка, 1975. – С. 182–193.
11. Вейнгартнер Ф. О дирижировании... / Феликс Вейнгартнер // Дирижёрское исполнительство: Практика. История. Эстетика / [ред.-сост. Л. Гинзбург ; пер. Н. Кравец]. – М. : Музыка, 1975. – С. 165–181.
12. Верещагіна О. Є. Історія української музики ХХ століття / О. Є. Верещагіна, Л. П. Холодкова. – К. : Освіта України, 2008. – 268 с.

13. Галацкая В. С. Музыкальная литература зарубежных стран / Вера Галацкая : уч. пособ. – Вып. 1. – М. : Музыка, 1985. – 351 с.
14. Галацкая В. С. Музыкальная литература зарубежных стран / Вера Галацкая : уч. пособ. – Вып. 3. – М. : Музыка, 1989. – 557 с.
15. Герасимова-Персидская Н. А. Партесный концерт в истории музыкальной культуры / Нина Герасимова-Персидская. – М. : Музыка, 1983. – 288 с.
16. Герасимова-Персидська Н. О. Хоровий концерт на Україні в XVII–XVIII ст. / Ніна Герасимова-Персидська – К. : Музична Україна, 1978. – 81 с.
17. Гивенталь И. А. Музыкальная литература. Г. Ф. Гендель, Й. С. Бах : уч. пособ. / И. А. Гивенталь, Л. Д. Гингольд. – М. : Музыка, 1986. – 444 с.
18. Гнатюк О. Українська духовна барокова пісня / Олександра Гнатюк. – Варшава ; К. : б/в, 1994. – 185 с.
19. Горенко Л. І. Про набори українських співаків до Придворної імператорської капели (XVII–XIX ст.) / Лариса Горенко // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – 2007. – Т. XIV. – С. 306–318 ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://visnyk.com.ua/stattya/4819-pro-nabori-ukrayinskih-spivakiv-do-pridvornoji-imperatorskoyi-kapeli-xvii-xix-st.html>.
20. Горенко Л. Роль українців у розбудові російської музичної культури XVII–XIX ст. (за матеріалами наборів співаків до придворної капели) / Лариса Горенко // Музичне мистецтво і культура. Науковий вісник Одеської державної музичної академії імені А. В. Нежданової : збірник наукових праць. – О., 2006. – Вип. 7. – Ч. 2. – С. 212–220.
21. Гулеско І. І. Жанрово-стильові аспекти сучасного хорового виконавства / Гулеско І. І., Ірха В. І. // Культура України : збірник наукових праць. – Х. : Харківська державна академія культури, 2000. – Вип. 6 : Мистецтвознавство. – С. 128–133.
22. Гуревич Е. Л. История зарубежной музыки : популярные лекции / Гуревич Е. Л. – М. : Изд. центр «Академия», 2000. – 320 с.
23. Дедусенко Ж. В. Школа і традиція у виконавському мистецтві / Жанна Дедусенко // Культура України : збірник наукових праць. – Х. : Харківська державна академія культури, 2000. – Вип. 7 : Мистецтвознавство. – С. 158–166.
24. Дем'янець І. Й. Мистецька діяльність Андрія Гнатишина : автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво / Дем'янець Ігор Йосипович ; Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка. – Л., 2009. – 20 с.
25. Державна заслужена хорова капела України «Трембіта» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>.

26. Дехант Г. Дирижирование. Теория и практика музыкальной интерпретации / Герман Дехант; [пер.с нем. Н. Д. Зусман]. – Нижний Новгород : ДЕКОМ, 2000. – 448 с.
27. Довженко В. Нариси з історії української радянської музики : В 2-х тт. – Т. 1 / Валеріан Довженко. – К. : Держвидав обр. мист. і муз. літер. УРСР. – 1957. – 238 с.
28. Довженко В. Нариси з історії української радянської музики : В 2-х тт. – Т. 2 / Валеріан Довженко. – К. : Муз. Україна. – 1967. – 319 с.
29. Драган О. В. Виконавська інтерпретація у творчості диригента (на прикладі діяльності Я. Вощика) / Олександр Драган // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку – наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету : збірник наукових праць. – Вип. 18. – Том 1. – Рівне, 2012. – С. 170–177.
30. Драган О. В. Опері та балети українських композиторів у творчій біографії диригента Ярослава Вощика / Олександр Драган // Наукові збірки Львівської державної музичної академії імені М. В. Лисенка. Музикознавчі студії : збірка статей. – Вип. 18. – Львів : Сполом, 2008. – С. 53–64.
31. Драган О. В. Постать Ярослава Вощика в контексті розвитку диригентської культури другої половини ХХ століття : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво / Драган Олександр Васильович. – Л., 2010. – 230 с.
32. Драган О. В. Феномен Ярослава Вощика на львівській оперній сцені / Олександр Драган // Наукові збірки Львівської державної музичної академії імені М. В. Лисенка. Музикознавчі студії : збірка статей. – Вип. 16. – Львів : Сполом, 2007. – С. 233–239.
33. Друскин М. С. О западноевропейской музыке ХХ в. / Михаил Друскин. – М. : Советский композитор, 1973. – 271 с.
34. Дудик Р. В. Хорова культура Прикарпаття кінця ХІХ – першої третини ХХ століття : автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво / Дудик Романа Володимирівна; Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. – К., 2000. – 18 с.
35. Ержемский Г. Л. Закономерности и парадоксы дирижирования: Психология. Теория. Практика / Георгий Ержемский. – СПб. : Деан, 1993. – 258 с.
36. Ержемский Г. Л. Психология дирижирования: Некоторые вопросы исполнительства и творческого взаимодействия дирижёра с музыкальным коллективом / Георгий Ержемский. – М. : Музыка, 1988. – 80 с.
37. Єфіменко А. Г. Волинський осередок Національної спілки композиторів України : навч. посіб. / А. Г. Єфіменко, О. І. Коменда. – Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2006. – 214 с.

38. Загайкевич М. П. Михайло Вербицький і Перемиська музична школа / Марія Загайкевич // Перемишль і черемиська земля протягом віків : збірник наукових праць і матеріалів Міжнародної наукової конференції, організованої Науковим товариством імені Т. Шевченка в Польщі. – 24–25 червня 1994 року в Перемишлі / [ред. С. Заброварний]. – Перемишль ; Львів, 1996. – С. 249–257.
39. Зосім О. Л. Українська духовна пісня західноєвропейського походження в історичному розвитку (XVII–XX ст.) : автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво / Зосім Ольга Леонідівна ; Національна музична академія України імені П. І. Чайковського ; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології Національної академії наук України. – К., 2004. – 18 с.
40. Інтонаційно-стильовий аналіз : [конспект лекцій] / І. І. Гулеско [уклад.]. – Х. : Харківська державна академія культури, 2003. – 27 с.
41. Історія української музики : В 6-ти тт. / [Редкол. : М. М. Гордійчук (гол.) та ін.]. – Т. 1 : Від найдавніших часів до середини XIX століття. – К. : Наукова думка, 1989. – 447 с.
42. Історія української музики : В 6-ти тт. / [Редкол. : М. М. Гордійчук (гол.) та ін.]. – Т. 2 : Друга половина XIX століття. – К. : Наукова думка, 1989. – 460 с.
43. Історія української музики : В 6-ти тт. / [Редкол. : М. М. Гордійчук (гол.) та ін.]. – Т. 3 : Кінець XIX – початок XX ст. – К. : Наукова думка, 1990. – 423 с.
44. Історія української музики : В 6-ти тт. / [Редкол. : М. М. Гордійчук (гол.) та ін.]. – Т. 4 : 1917–1941. – К. : Наукова думка, 1992. – 615 с.
45. Історія української музики : В 6-ти тт. / [Редкол. : Г. А. Скрипник (гол.) та ін.]. – Т. 5 : 1941–1958. – К. : Наукова думка, 2004. – 504 с.
46. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / Михаил Канерштейн. – М. : Музыка, 1972. – 256 с.
47. Катрич О. Т. Індивідуальний стиль музиканта-виконавця (теоретичні та естетичні аспекти) : автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво / Катрич Ольга Тарасівна ; Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. – К., 2000. – 17 с.
48. Катрич О. Т. Поняття музично-виконавського архетипу (до питання класифікації музично-виконавських стильових явищ) / Ольга Катрич // Київське музикознавство – К., 1999. – Вип. 2. – С. 124–129.
49. Катрич О. Т. Стиль музиканта-виконавця (теоретичні та естетичні аспекти). Дослідження : [наукове видання] / Ольга Катрич. – К. – Дрогобич : Відродження, 2000. – 100 с.
50. Кияновська Л. О. Анатолій Авдієвський (До 75-річчя від дня народження) / Любов Кияновська // Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки : Мистецькі обрії '2009. / [наук.

- керівник теми і головн. наук. ред. І. Д. Безгін]. – К. : ПСМ АМУ; КЖД «Софія», 2009. – Вип. 2 (11). – С. 67–69.
51. Кияновська Л. О. Галицька музична культура XIX–XX ст. : навч. посіб. / Любов Кияновська. – Чернівці : Книги–XXI, 2007. – 424 с.
 52. Кияновська Л. О. Син століття Микола Колесса в українській культурі XX віку : Сім новел з життя артиста / Любов Кияновська ; Львівська державна музична академія імені М. В. Лисенка, Наукове товариство імені Шевченка. – Л. : [б. в.], 2003. – 294 с.
 53. Кияновська Л. О. Українська музична культура / Любов Кияновська : навч. посіб. – Л. : Тріада плюс, 2008. – 344 с.
 54. Ковалик П. А. Хорове виконавство як феномен творчої взаємодії (з досвіду Київської хорової школи) : автореф. дис... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 – музичне мистецтво / Ковалик Павло Андрійович. – К., 2002. – 18 с.
 55. Козаренко О. В. Імені А. Кос-Анатольського / Олександр Козаренко // Art line. – К., 1998. – № 1. – С. 36–37.
 56. Козицький П. Спів і музика в Київській академії за 300 років її існування / Пилип Козицький. – К. : Музична Україна, 1971. – 148 с.
 57. Колесса М. Ф. Основи техніки диригування : Учб. посібн. / Микола Колесса. – К. : Держ. вид. образотворч. мистецтва і муз. літ. УРСР, 1960. – 198 с.
 58. Кондрашин К. П. Мир дирижера (технология вдохновения) : [беседы с канд. психол. наук В. Ражниковым] / Кирилл Кондрашин. – Л. : Музыка, 1976. – 190 с.
 59. Конен В. Д. Очерки по истории зарубежной музыки / Валентина Конен. – М. : Музыка, 1997. – 640 с.
 60. Корній Л. Історія української музики : підручник. – Ч. 1 : Від найдавніших часів до середини XVIII ст. / Лідія Корній. – К. : Вид-во М. П. Коць, 1996. – 314 с.
 61. Корній Л. Історія української музики : підручник. – Ч. 2 : Друга половина XVIII ст. / Лідія Корній. – К. ; Х. : Вид-во М. П. Коць, 1998. – 397 с.
 62. Корній Л. Історія української музики : підручник. – Ч. 3 : XIX ст. / Лідія Корній. – К. ; Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 2001. – 477 с.
 63. Корсавин М. П. Мысли о дирижёрском искусстве / Михаил Корсавин. – О. : ПЛАСКЕ, 2008. – 156 с.
 64. Котко Дмитро та його хори : Статті, рецензії, спогади, документи / [редактор-упор. С. Стельмашук]. – Дрогобич : Відродження, 2000. – 336 с.
 65. Котляревський І. А. Про два типи шкіл – репродуктивні і продуктивні / Іван Котляревський // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : збірка статей. – К., 2007. – Вип. 54 : Музична педагогіка. – С. 29–33.

66. Кофман Р. І. Виховання диригента: психологічні особливості / Роман Кофман. – К. : Музична Україна, 1986. – 40 с.
67. Кошиць О. Спогади / Олександр Кошиць. – К. : Рада, 1995. – 387 с.
68. Кошиць О. Хоровий спів в Україні / Олександр Кошиць // Дніпро. – Філадельфія. – 1938. – 1 листопада.
69. Кудрик Б. Огляд історії української церковної музики / Борис Кудрик. – Львів : Каменярь, 1995. – 128 с.
70. Кучерук Н. Динаміка розвитку аматорського хорового виконавства Волині в другій половині ХХ ст. / Н. Кучерук, В. Кучерук // Музикознавчі студії Інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки та Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : збірник наукових праць. – Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2009. – Вип. 4. – С. 71–81.
71. Лащенко А. П. З історії київської хорової школи / Анатолій Лащенко. – К. : Музична Україна, 2007. – 197 с.
72. Лащенко А. П. Українське хорове мистецтво ХХ ст. / Анатолій Лащенко // Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. Музичне виконавство. – Вип. 14. Кн. 6. – К., 1999. – С. 18–31.
73. Ливанова Т. Н. История западноевропейской музыки до 1789 года : Учебник. – В 2-х тт. : Т. 1. : От античности к XVIII веку / Тамара Ливанова. – М. : Музыка, 1986. – 462 с.
74. Ливанова Т. Н. История западноевропейской музыки до 1789 года : учебник. – В 2-х тт. : Т. 2. : от Баха к Моцарту / Тамара Ливанова. – М. : Музыка, 1987. – 467 с.
75. Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conservatory.lviv.ua>.
76. Мазепа Л. Шлях до музичної академії у Львові: від доби міських музикантів до Консерваторії [поч. XV ст. – до 1939 р.]. Т. 1 = Droga do akademii muzycznej we Lwowie : Od doby wuzyków miejskich do Konserwatorium [XV w. – 1939] / Л. Мазепа, Т. Мазепа. – Л. : Сполом, 2003. – 288 с.
77. Мазепа Л. Шлях до музичної академії у Львові: від Консерваторії до Академії (1939–2003). Т. II = Droga do Akademii muzycznej we Lwowie : Od Konserwatorium do Akademii [1939–2003] / Л. Мазепа, Т. Мазепа. – Л. : Сполом, 2003. – 200 с.
78. Майчик О. І. Композиторська творчість західноукраїнських хорових диригентів-практиків другої половини ХХ ст. : автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво. / Майчик Остап Іванович ; Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка. – Л., 2010. – 16 с.
79. Макаренко Г. Г. Творчість диригента: естетико-мистецтвознавчі виміри : монографія / Герман Макаренко. – К. : Факт, 2005. – 326 с.

80. Марач О. М. Академічне хорове мистецтво у творчому вимірі V Всеукраїнського конкурсу імені Лесі Українки / Олександр Марач // Музикознавчі студії Інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки та Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. наук. пр. – Вип. 7. – Луцьк, 2011. – С. 461–473.
81. Марач О. М. Актуалізація регіонального хорового мистецтва України у діяльності Хмельницького муніципального камерного хору: за матеріалами інтерв'ю з маестро Ігорем Цмуром / Олександр Марач // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство. – Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – 2012. – № 2. – С. 36–42.
82. Марач О. М. Аполонічний і діонісійський архетипи в диригентсько-хоровому виконавстві (на прикладі творчості маестро О. Тарасенка та О. Вацека) / Олександр Марач // Студії мистецтвознавчі / НАН України ; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. – К. : вид-во ІМФЕ, 2012. – Число 3 (39). Театр. Музика. Кіно. – С. 53–58.
83. Марач О. М. Ідея духовності у творчому вияві камерного хору «Оранта»: погляд крізь двадцятиріччя / Олександр Марач // Музикознавчі студії Інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки та Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : збірник наукових праць. – Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2010. – Вип. 6. – С. 196–204 ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/MuzS/2010_6/statti/21-marach.pdf.
84. Марач О. М. Луцький костел святих Петра і Павла як осередок музичного мистецтва Волині / Олександр Марач // Актуальні питання культурології. Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології : Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українська культура в контексті глобалізаційних трансформацій» : у 2-х т. – Рівне : Рівненський державний гуманітарний університет, 2009. – Вип. 8. – Т. 2. – С. 182–185.
85. Мартинюк А. К. Диригентсько-хорова освіта в музичній культурі України другої половини XX століття : автореф. дис... канд. мистецтвознавства : 17.00.01 – теорія та історія культури / Мартинюк Анатолій Кирилович. – Х., 2001. – 20 с.
86. Мартинюк А. К. Диригентсько-хорова школа М. В. Лисенка як феномен української музичної культури / Анатолій Мартинюк // Теоретичні та практичні питання культурології : збірник наукових статей. – Запоріжжя : Запорізький державний університет, 1999. – Вип. 2. – С. 106–112.

87. Мартинюк А. К. Диригентсько-хорові школи в Україні і освіта / Анатолій Мартинюк // Теоретичні та практичні питання культурології : збірник наукових статей. – Запоріжжя : Запорізький державний університет, 2000. – Вип. 3. – С. 106–112.
88. Медведик Ю. Українська духовна пісня XVII–XVIII століть / Юрій Медведик. – Л. : Видавництво Українського католицького університету, 2006. – 324 с. – (Серія «Історія української музики» / Національна академія наук України; Інститут українознавства імені І. Крип'якевича; Вип. 15).
89. Михайлець В. В. Вокальна основа хорового мистецтва: історичний та теоретичний аспекти : автореф. дис... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 – музичне мистецтво / Михайлець Вікторія Вікторівна. – О., 2004. – 18 с.
90. Михайлов М. К. Русская музыкальная литература / Михайлов М., Фрид Э. – Вып. 4. – Л. : Музыка, 1986. – 264 с.
91. Міжнародні та Всеукраїнські культурно-мистецькі заходи регіонів України : [довідник]. – К. : УКІПЦ «Дружба», 2008. – 59 с.
92. Москаленко В. Г. Творческий аспект музыкальной интерпретации (к проблеме анализа) / Виктор Москаленко. – К. : Изд-во Киев. гос. конс., 1994. – 157 с.
93. Музичне мистецтво Волині XIX–XX століття : колективна монографія / В. Тиможинський, П. Шиманський, М. Новакович, А. Єфіменко, Г. Бернацька ; [за заг. ред. П. Шиманського]. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2012. – 168 с.
94. Музыкальная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dic.academic.ru>.
95. Музыкальная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.music-dic.ru/html-music-enc/>.
96. Музыкальный энциклопедический словарь / Гл. ред. Г. В. Келдыш. – М. : Советская энциклопедия, 1991. – 670 с. ; [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.music-dic.ru/>.
97. Мусин И. Р. О воспитании дирижёра : очерки / Ирик Мусин. – Л. : Музыка, 1987. – 248 с.
98. Муха А. І. Композитори України та української діаспори : Довідник / Антон Муха. – К. : Музична Україна, 2004. – 352 с.
99. Мюнш Ш. Я – дирижёр / Шарль Мюнш. – М. : Музыка, 1965. – 84 с.
100. Національна музична академія України імені П. І. Чайковського : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://knmau.com.ua/page.php?51>.
101. Наша парафія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.parafia.org.ua>.

102. Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://odma.edu.ua/>.
103. «Орея» : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oreya.org/>.
104. Осипенко В. В. Структурно-семантичний інваріант хорового концерту (на матеріалі хорової творчості Ю. Алжнева) : автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво / Осипенко Вікторія Володимирівна ; Харківський державний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. – Х., 2005. – 20 с.
105. Павлишин С. С. Василь Барвінський / Стефанія Павлишин. – К. : Музична Україна, 1990. – 88 с.
106. Павлишин С. С. Денис Січинський / Стефанія Павлишин. – К. : Музична Україна, 1980. – 48 с.
107. Павлишин С. С. Ігор Соневицький / Стефанія Павлишин. – Л. : БаК, 2005. – 120 с.
108. Павлишин С. С. Музика двадцятого століття : навч. посіб. / Стефанія Павлишин. – Л. : БаК, 2005. – 232 с.
109. Павлишин С. С. Нездійснений геній (про Д. Січинського) / Стефанія Павлишин // Musica Galiciana. – 2003. – Т. 7. – С. 182–184.
110. Пархоменко Лю. Легендарний Яків Калішевський в українській хоровій культурі / Лю Пархоменко // Наша парафія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.parafia.org.ua/person/kalishevskiy-yakiv/>.
111. Пархоменко Лю. Фестивальні форми інтеграції хорового руху України (за здобутками «Золотоверхого Києва») / Лю Пархоменко // Студії мистецтвознавчі. – К. : Вид-во ІМФЕ, 2008. – Число 4 (24). – Театр. Музика. Кіно. – С. 71–77Привалов С. Русская музыкальная литература : Музыка XI – начала XX века / С. Привалов. – С.–Пб. : Композитор, 2010. – 392 с.
112. Питання диригентської майстерності / [упор. М. Канерштейн]. – К. : Музична Україна, 1980. – 184 с.
113. Пігров К. К. Керування хором / Костянтин Пігров ; [заг. ред. [і передмова, с. 3–6] нар. артиста СРСР О. З. Мінківського] ; [вид. 2-е, випр., доп]. – К. : Держ. вид. образотвч. мистецтва і муз. літ УРСР, 1962. – 202 с.
114. Під покровительством св. Цецилії // Досвітня зоря. – 2003. – 5 червня.
115. Поляков О. И. Некоторые аспекты семиотики дирижирования : автореферат дис... канд. искусствоведения: 17.00.02 – музыкальное искусство / Поляков Олег Иллдорович. – К., 1975. – 31 с.
116. Поляков О. И. Язык дирижирования / Олег Поляков. – К. : Музична Україна, 1987. – 95 с. – (Музыканту-педагогу).

117. Поточняк А. Фестиваль сучасної музики / А. Поточняк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrainet.lviv.ua/uam/204ukr.html.
118. Прохорова И. А. Советская музыкальная литература / Прохорова И. А., Скудина Г. С. – М. : Музыка, 1978. – 125 с.
119. Пучко-Колесник Ю. В. Діяльність диригента-хормейстера як соціокультурний феномен : автореф. дис... канд. мистецтвознав. : 26.00.01 – теорія та історія культури / Пучко-Колесник Юлія Віталіївна. – К., 2009. – 18 с.
120. Пучко Ю. Особливості професійних якостей диригента-хормейстера: мислення, емоції, воля / Юлія Пучко // Мистецтвознавчі записки : збірник наукових праць. – К. : Міленіум, 2005. – Вип. 7. – С. 60–66.
121. Радик Д. В. Диригентська школа професора М. А. Берденникова / Дмитро Радик // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – 2009. – № 4 (5) ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Chasopys/2009_4/zmist.html.
122. Римар Р. С. Хорове мистецтво Хмельниччини в контексті історичного процесу (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.) : автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 – теорія та історія культури / Римар Росіна Сергіївна ; Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка. – Л., 2008. – 20 с.
123. Розеншильд К. К. История зарубежной музыки / Константин Розеншильд. – Вып. 1. – М. : Музыка, 1978. – 544 с.
124. Рожок В. І. Диригентське мистецтво України // Володимир Рожок. Музика і сучасність : Монографічні дослідження. Науково-популярні, критичні та публіцистичні твори. – К. : Книга пам'яті України, 2003. – С. 63–74.
125. Рожок В. І. Пасхальна хорова асамблея – 2009: здобутки і перспективи / Володимир Рожок // Музичне мистецтво і культура. Науковий вісник Одеської державної музичної академії імені А. В. Нежданової : збірник наукових праць. – 2010. – № 12 ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mmik/2010_12/Rozhok.htm.
126. Рожок В. І. Сонячний маестро : [монографія] / Володимир Рожок. – К. : Автограф, 2006. – 246 с.
127. Романовский Н. В. Хоровой словарь / Романовский Н. В. – М. : Музыка, 2005. – 230 с.
128. Росул Т. І. Музичне життя Закарпаття 20–30-х років ХХ століття : автореферат дис... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво / Росул Тетяна Іванівна ; Національна академія наук України. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. – К., 2003. – 20 с.

129. Сверлюк Я. В. Диригентсько-оркестрова освіта : теорія, методика, практика : [монографія] / Сверлюк Я. В. – К. : Київський національний університет культури і мистецтв, 2007. – 235 с.
130. Селезнева Н. О. Професіоналізм хормейстера. Психологічний та культурно-історичний аспекти : автореф. дис... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 – музичне мистецтво / Селезнева Наталія Олексіївна. – О., 2004. – 16 с.
131. Сенченко Л. Формування хорového мислення диригента / Л. Сенченко. – Рівне : РДГУ, 1998. – 128 с.
132. Сивохіп В. Експериментальні імпровізації із традицією / Володимир Сивохіп // ЛюнАрт. – 2005. – № 9. – С. 17–22.
133. Синкевич Н. Т. Соціокультурні функції українського хорového мистецтва : автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01 – теорія та історія культури / Синкевич Наталія Тадеївна ; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 2012. – 20 с.
134. Сікорська І. Здобутки та проблеми музичного життя України 90-х рр. ХХ ст. / Ірина Сікорська // Матеріали до українського мистецтвознавства : збірник наукових праць. – 2003. – Вип. 3 ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://etno.kyiv.uar.net/vyd/matmyst/2003/N3.htm>.
135. Словник-довідник музичних термінів за книгами Ю. Є. Юцевича [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://term.in.ua/>.
136. Смирнов Б. Ф. Дирижёрское искусство как художественный и социокультурный феномен : дисс. ... доктора искусствоведения : 17.00.02 – музыкальное искусство / Смирнов Борис Фёдорович ; Челябинская государственная академия культуры и искусств ; Санкт-Петербургская государственная консерватория им. Н. А. Римского-Корсакова. – СПб., 2004. – 330 с. ; [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/dirizhyorskoe-iskusstvo-kak-hudozhestvennyy-i-sotsiokulturnyy-fenomen>.
137. Смоляк О. Продовжувач галицьких хорových традицій : Ігорю Левенцю – 70! / Олег Смоляк // Соломія. – 2012. – № 2 (черв.). – С. 3.
138. Степанченко Г. Майстер хорového співу. Лев Венедиктов – 50 років в оперному театрі / Галина Степанченко // Дзеркало тижня. – № 39. – 2 жовтня 2004 ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dt.ua/articles/41254>.
139. Степанченко Г. Українське хорове виконавство в світі / Галина Степанченко // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – К., 2001. – Вип. 17 : Українська тема у світовій культурі. – С. 322–326 ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nlib.narod.ru/books/nv-2001.pdf>.
140. Супрун-Яремко Н. Майстер найпотаємнішої пластики хорového співу Олександр Тарасенко / Надія Супрун-Яремко // Воскресіння. Хорова

- родина. Нариси з історії хорового мистецтва / Упор. О. Тарасенко. – Рівне : О. Зень, 2011. – С. 14–17 ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.parafia.org.ua/biblioteka/kultura/majster-najpotajemnishoji-plastyky-horovoho-spivu-oleksandr-tarassenko/>.
141. Творческие портреты композиторов : популярный справочник. – М. : Музыка, 1989. – 442 с. ; [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lib.ru/CULTURE/MUSICACAD/SPRAWOCHNIKI/portrets.txt>.
142. Терещенко А. К. Львівський державний академічний театр опери та балету імені Івана Франка: піввіковий творчий шлях / Алла Терещенко. – К. : Музична Україна, 1989. – 208 с.
143. Тиха музики молитва: спогади про Ігоря Соневицького / [відп. ред. Стефанія Павлишин]. – Л. : БаК, 2010. – 165 с.
144. Флейчук Х. О. Хорова Шевченкіана кінця ХХ – початку ХХІ століть : соціокультурний та диригентсько-інтерпретаційний аспекти (на матеріалі хорових творів М. Скорика, В. Камінського) : автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво / Флейчук Христина Орестівна ; Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка. – Л., 2011. – 19 с.
145. Фуртвенглер В. Статті. Беседи. Из записних книжок / Вильгельм Фуртвенглер // Дирижёрское исполнительство: Практика. История. Эстетика / [ред.-сост. Л. Гинзбург]. – М. : Музыка, 1975. – С. 398–440.
146. Хайкин Б. Беседы о дирижёрском ремесле. Статті / Борис Хайкин. – М. : Советский композитор, 1984. – 240 с.
147. Чекан Ю. Королівство кривих дзеркал, або фестивальна карта України / Юрій Чекан // Дзеркало тижня. Україна. – № 28. – 14 липня 2000 ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/CULTURE/korolivstvo_krivih_dzerkal,_abo_festivalna_karta_ukrayini.html.
148. Чесноков П. Г. Хор и управление им / Павел Чесноков. – М. : Музыка, 1961. – 240 с.
149. Чібалашвілі А. О. Фестивалі сучасної музики в Україні та їх вплив на явище художнього синтезу в творчості сучасних українських композиторів / Асматі Чібалашвілі // Культура і сучасність : альманах. – К. : Міленіум, 2011. – № 2. – С. 258–262 ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/kis/2011_2/53.pdf.
150. Шатова І. О. Категорія «виконавський стиль» в теорії хорового мистецтва / Ірина Шатова // Музичне мистецтво і культура : Науковий вісник Одеської державної музичної академії імені А. В. Нежданової. – О. : Астропрінт, 2005. – Вип. 6. – С. 223–234.

151. Шатова І. О. Сильові основи Одеської хорової школи : автореф. дис... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 – музичне мистецтво / Шатова Ірина Олександрівна. – О., 2005. – 16 с.
152. Швед М. Б. Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики : монографія / Михайло Швед. – Львів : Сполом, 2010. – 440 с.
153. Шерхен Г. Учебник дирижирования / Г. Шерхен ; [пер. И. Шрайбера] // Дирижёрское исполнительство : Практика. История. Эстетика / [ред.-сост. Л. Гинзбург]. – М. : Музыка, 1975. – С. 208–262.
154. Шибанов Г. М. Нестор Городовенко. Життя і творчість / Георгій Шибанов ; Дослідна фундація імені О. Ольжича в США, Філія Українського національного об'єднання у Монреалі (Канада). – К. : Вид-во імені Олени Теліги, 2001. – 248 с.
155. Шиманський П. Й. Музична культура Волині I половини ХХ ст. : монографія / Петро Шиманський. – Луцьк : РВВ “Вежа” ВДУ ім. Лесі Українки, 2005. – 172 с.
156. Шреєр-Ткаченко О. Я. Нариси з історії української музики : У 2-х тт. – Т. 1. / Онисія Шреєр-Ткаченко. – К. : Музична Україна, 1980. – 200 с.
157. Юсипей Р. Хто почує голоси обітовані. Диригент Еміл Сокач: «У цілому наші хори переспівують один одного» / Юсипей Роман. – 27.05.06 ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uzhgorod.net.ua/news/17608>.
158. Ярославич Л. Микола Лисенко і Галичина / Любомира Ярославич // Музика Галичини=Musica Galiciana / [ред.-упоряд. Ю. Ясіновський]. – Львів, 1999. – Т. 2. – С. 5–19.
159. Ясіновський Ю. З історії музики західноукраїнських земель XVI–XVII століть / Юрій Ясіновський // Українське музикознавство. – К., 1986. – С. 107–116.
160. Яценко Л. І. Українське народне багатоголосся / Леопольд Яценко ; [відп. ред. М. М. Гордійчук] ; АН УРСР, Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії. – К. : Видавництво Академії наук УРСР, 1962. – 236 с.

ДЛЯ ПОДАТОК